

Visų pirma, manau, turime pradėti nuo to, kodėl mes bijome. Baimė – prigimtinis instinktas, kuris leido mums nuo senų senovės išvengti tam tikrų dalykų, kurie buvo pavojingi mums kaip individams. Tam, kad būtų aiškiau, pateiksiu pavyzdį. Štai, mūsų urvinis protėvis Uga suvalgė uogų nuo krūmo, kuri buvo nuodingas. Uga krito negyvas, tuo pačiu išgąsdindamas Bugą. Kitaip tariant, Buga išsigando Ugos mirties kaip reiškinio, tačiau kai Ugos mirtis nebebuvo tokia aktuali, ši baimė „persikėlė“ ant kito reiškinyje dalyvavusio daikto – šiuo atveju nuodingojo krūmo. Galutiniame rezultate Buga, pamatęs krūmą, jį atsargiai apeidavo, nes nesuprato, iš kur jis turėjo pakankamai galios nužudyti Ugą, sveiką ir pajėgų Bugos draugą.

Taigi, galime teigti, jog baimę sukuriame mes patys, skendėdami nežinomybėje. Čia randame vieną iš pagrindinių baimės priežasčių – mūsų nesugebėjimą suvokti tam tikrų kokinių nors veiksmo padarinių. Buga iki tol žinojo, jog medžiai neturi savimonės, kas jam suteikė puikias galimybes jais laiptoti, skinti ir ragauti jų vaisius bei naudotis jais kaip apsauga nuo lietaus. Šis ribotas suvokimas leido jam ir jo draugui pasijausti saugiems akistatoje su augalais. Tačiau, kai seniai nusistovėjęs požiūris arba tiesa yra brutaliai paneigiama, atsiranda pasimetimas bei panika, kurie kartu susijungę sudaro mūsų taip vadinamą baimę.

Žinoma, baimę beveik visuomet galime grįsti nežinomybe, tačiau gerokai įdomesnė yra baimės priešprieša drąsa. Vėl grįžkime prie Ugos ir Bugos. Jie abu tyrinėjo naują laukymę, kur augo daugybė jiems dar nematytų krūmų. Uga ir Buga buvo lygiai tokioje pat susidomėjimo stadijoje ir abu turėjo tokius pat pasirinkimus: praeiti pro vaismedžius bei uogienojus arba nueiti prie vieno jų ir išbandyti sėkmę. Kaip žinome iš anksčiau, Uga pasirinko antrąjį variantą ir nuo to nukentėjo. Tačiau labai svarbu išsiaiškinti, kodėl jis pajuto impulsą suvalgyti uogų, kurios nukonkuravo vidinį savisaugos instinktą. Žiūrint į pirmąją žmogaus istoriją, logiškai mąstanti mūsų smegenų dalis sako, jog tuometniam žmogui nieko svarbesnio už gyvybę negalėjo būti. Tačiau kalbant iš mokslinės pusės, mūsų smegenys jau tuomet buvo patyrusios didelių adrenalino dozių, pavyzdžiui, medžiojant, kas mums leido pajauti šio hormono poveikį nepažabotame laukiniame pasaulyje, taip sukuriant neįtikėtiną malonumo jausmą jam būnant veikliam. Adrenalino išskyrimas tuo metu tebuvo tik dar viena išgyvenimui būtina funkcija, kuri (mūsų mažomis, primityviomis smegenėlėmis), tuo laikotarpiu dar negalėjo būti kontroliuojama. Tačiau Ugos smegenėlėse tuo metu jau jungėsi nauji neuronai, propoguodami visiškai naują, neištirtą ir jaudinančią idėją, šiuo atveju pateikusia save uogų valgymo nuo krūmų forma. Jis tuomet dar nesuprato, kodėl jis norėjo tai padaryti, bet jo kūne ir vėl netikėtai pasireiškė taip ilgai nejausta adrenalino dozė, kuri žingsnis po žingsnio jį nulydėjo jo liūdno lemties link.

Žinoma, būtų kiek blanku ir lėkšta visa tai palinkti biologijai. Juk adrenalinas negali būti vienintelis dalykas, skatinantis mus elgtis bebaimiškai, tiesa? Drąsą suvokti galime ne tik pro bebaimiškumo prizmę. Pateiksiu tą pačią situaciją. Uga ir Buga randa laukymę ir turi tuos pačius du pasirinkimus, kaip ir prieš tai. Tačiau šįkart Ugos smegenyse jau maišosi visiškai naujas emocijų ir minčių kokteilis. Uga iš dalies suvokia, jog krūmas gali būti pavojingas, nes jis jį mato pirmą kartą. Tai – instinktyvu. Tačiau jis žengia prie krūmo, akies kampučiu stebėdamas Bugos reakciją. Jis atrodo priblokštas. Uga žingsnis po žingsnio artėja prie krūmo, vedinas jį stebinčio draugo nuostabos ties jo daromais veiksmais. Galų gale jis pasiekia krūmą ir pastebi, jog Buga ir toliau stebi jo veiksmus. Ugai nelieka nieko kito, kaip nusiskinti uogų kekę, tuo pat metu suvokiant, jog ji gali jį pribaugti. Viskam pasibaigus, rezultatas lieka toks pat – Uga miršta, o Buga jaučia pagarbą mirusiam draugui ir baimę jo žudikui. Tačiau visiškai pasikeitė Ugos uogų valgymo

motyvacija, kuriai dabar vadovavo aplinkinių nuomonės. Uga elgėsi kaip didvyris tyrinėtojas ir paaukojo savo gyvybę, kad leistų kitiems žinoti, jog tos uogos yra nuodingos, bet jį paspyrėjo Bugos nuostaba ir šokas, matant Ugą darant kažką iki tol nematyto. Šia istorija norėjau pabrėžti, jog drąsa gali būti tik atoveiksmis aplinkinių skiriamo dėmesio pagrindiniam kokio nors vyksmo herojui, nesvarbu, kas jis toks bebūtų. Žmonės yra socialiai priklausomi nuo vienas kito, todėl dėmesys ne tik senovėje, bet ir šiais laikais išlieka viena iš svarbiausių psichologinių valiutų.

Žinoma, drąsa gali būti išreikšta ne tik fizinių baimių peržengimu, tačiau taip pat ir psichologinių. O kadangi tyrinėjame kitokią drąsos formą, žinoma, reikia ir naujos situacijos. Šįkart visų akys nukrypsta į Bugą. Jis turėjo parnešti savo klanui maisto, kurį sumedžioti jam pavadė lyderis. Deja, jis medžiojo visą dieną ir nieko nepagavo. Jis yra nusivylęs ir nenori grįžti į gyvenvietę tuščiomis, tad turi du pasirinkimus: grįžti ir būti pasmerktas draugų arba pasilikti medžioti per naktį ir ryte grįžti su grobiu. Jis, kad ir kaip norėtų vykdyti planą B, supranta, jog tai neįmanoma, nes nakties leidimas vienam yra lygu mirčiai. Todėl jis nusprendžia grįžti į gyvenvietę. Kai jis tai padaro, draugai jį apšmeižia, nes nuplaukė jų, galėjusi būti soti, vakarienė. Tačiau apart to, Bugai niekas nieko nesako ir jis ramus nueina miegoti. Kitą dieną išėjus medžioti jam pasiseka ir visas jo būrys pamiršta, jog ant jo kada nors pyko, nes visų skrandžiai jau pilni. Štai čia, ponios ir ponai, buvo peržengta psichologinė baimė ir atsiskleidė moralinė drąsa. Buga pasiėlgė taip, kaip jam atrodė, bus geriausia, nepaisant to, ką jis žinojo įvyksiant. Jam svarbiau buvo išgyventi negu sumedžioti grobio, nes jis žinojo, jog jeigu išgyvens iki rytojaus, jis galės pasitaisyti.

Taigi, prie kokios išvados visi šie scenarijai mus privedė? Visų pirma, baimė ir drąsa nesiskiria tiek daug, kiek visi tikisi. Taip, šie dalykai atrodo visiškai priešingybės, bet panagrinėjus juos giliau suprantame, jog jie yra vienas kito pradininkai, kitaip sakant, be vieno niekada nebūtų egzistavęs kitas. Antra, baimę suprasti yra gerokai paprasčiau negu drąsą. Šitą grįsčiau tuo, jog veiksmas visada yra gerokai paprastesnis už atoveiksmį. Trečia, baimė yra daugiausia instinktyvi, o drąsa – gerai apgalvota.

Žinoma, filosofijos paskaita nebūtų įdomi, jeigu kas nors nepateiktų gilių filosofinių minčių. Aš pabaigai pateiksiu keletą, šovusių man į galvą, kuriant šį veikalą.

1. Kodėl mes turime tiek daug pavadinimų baimėms, bet drąsa yra tik viena?
2. Kodėl mes bijome dalykų, kuriuos patys sukuriame?
3. Kodėl kuriame dalykus, kurių patys bijome?

Ir svarbiausia, kas atsirado pirma – baimė ar drąsa?